

Toshkent – 2025 yil

Ilmiy rahbar: i.f.d., professor. Xankeldieva G.SH.

DISSERTATSIVA

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
ilmiy darajasini olish uchun yozilgan

08.00.17- Turizm va mehmonxona faoliyati
08.00.13 – Menajment

O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI SINERGETIK
RIVOJLANTIRISH ASOSIDA BOSHQARUV MEKANIZMLARINI
TAKOMILLASHTIRISH

SAIDOVA DILFUZA ABDIFATTOHOVNING

UDK:338.48:658.01(575.1)

Qo'lyozma hujjatida

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,

MUNDARIJA

KIRISH	3
I BOB. TURIZM SOHAINI SINERGETIK RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI	14
1.1-§ Turizm sohasining rivojlanishi va turizm sohaini sinergetik rivojlanishining nazariy va uslubiy asoslari.....	14
1.2-§ Turizm sohaini sinergetik rivojlantirish asosida turizm sohasini boshqarish jarayonlariga yondashuvlar va ularning xususiyatlari.....	25
1.3-§ Xorijiy mamlakatlarda turizm sohaini sinergetik boshqarish modellaridan foydalanish tajribasi.....	40
Birinchi bob bo'yicha xulosa.....	55
II BOB. O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINING RIVOJLANISH HOLATI VA FAOLIVATNI SINERGETIK RIVOJLANTIRISH ASOSIDA BOSHQARISHNING HUDUDIV RESURS SALOHIVATINI BAHOLASH 57	57
2.1-§ O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanish holati va o'zgarish tendensiyalari tahliili.....	57
2.2-§ Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatini boshqarishga turizm sohasini sinergetik rivojlantirish ta'sirini baholash.....	70
2.3-§ Turizm sohaini boshqarishda sinergiya samaradorligi usullarini baholash... 86	86
Ikkinchi bob bo'yicha xulosa.....	99
III BOB. O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHAINI SINERGETIK RIVOJLANTIRISH ASOSIDA ISTIQBOLLI MODELASHTRISH VA BOSHQARISH MEKANIZMLARI HAMDA STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTRISH	101
3.1-§ O'zbekistonda turizm sohaini rivojlantiruvchi resurslarni ko'p omilli tahliili asosida prognozlashtrish.....	101
3.2-§ Turizm sohasini sinergetik yondashuv asosida boshqarish mexanizmlarini takomillashtrish.....	114
3.3-§ Turizm sohaini sinergetik rivojlantirish asosida sohaini boshqarish strategiyasini korreksiyalash istiqbollari.....	131
Uchinchi bob bo'yicha xulosa.....	149
Xulosa	151
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati	154

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahon iqtisodiyotida turizm sohasi raqobatbardoshlik va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim strategik yo'nalish sifatida qaralmoqda. Turizm sohalari iqtisodiy rivojlantirish orqali boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish esa hududlar turistik-iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish, turizm xizmatlari sifatini oshirish va sohada barqaror taraqqiyotni ta'minlashning asosiy omillaridan biri sifatida belgilanmoqda. Jahonning rivojlangan mamlakatlari iqtisodiyotida turizm sohasi alohida o'rin kasb etmoqda. Jahon turizm tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, «2024-yilda global turizm sanoati pandemiyadan oldingi darajaga samarali tiklanib, yuqori jonlanishni boshdan kechirdi. Taxminan 1,4 milliard xalqaro sayyoh dunyo bo'ylab sayohat qilib, 2019-yilga nisbatan 99% tiklanishni va 2023-yilga nisbatan 11%ga o'sishga erishib 140 milliondan ko'proq xalqaro turistlar tashrti amalga oshirildi»¹. Turizm tarmoqlarini sinergetik rivojlantirish jarayonida innovatsion yondashuvlarni joriy etish va samarali boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish sohaning raqobatbardoshligini oshirish hamda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Jahon miqyosida turizm sohalari sinergetik rivojlantirish asosida boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirishga qaratilgan tadqiqotlarda innovatsion klaster modelларini joriy etish, turizm, madaniyat, transport va xizmat ko'rsatish tarmoqlari o'rtasidagi kooperatsiyani kuchaytirish, hududlararo integratsiya orqali kompleks turistik makonlar yaratish hamda raqamlashtirish asosidagi boshqaruv vositalaridan foydalanishni kengaytirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilanmoqda. Shu bilan birga, «smart tourism» ekotizimlari, barqaror turizm ko'rsatkichlari (Sustainable Tourism Indicators), katta ma'lumotlarga asoslangan talabni bashoratlash, turizm qiymat zanjirida mahalliy hamjamiyat ishtirokini kuchaytirish va xalqaro

¹https://blog.learn tourism.org/2024-global-tourism-statistics?utm_source=google&utm_medium=ppc&utm_campaign=Tourism+Ambassador+Programs&utm_source=adwords&utm_medium=ppc&hsa_acc=3790549403&hsa_cam=22501646625&hsa_grp=&hsa_ad=&hsa_src=x&hsa_tgt=&hsa_kw=&hsa_mt=&hsa_net=adwords&hsa_ver=3&gad_source=1&gad_campaignid=22746553812&gbraid=0AAAAAqZZyqFNdu-4UbtT3yprLbogrGA0m&gclid=EA1aiQobChMIKZqvj5S_jwMVuE-RBR1w8R4V4EAYAYAIAAAEgLCDD_D_BwE

brendlashuv strategiyalarini joriy etish orqali boshqaruv samaradorligini oshirishga qaratilgan yondashuvlar rivojlanmoqda. Integratsiyalashgan boshqaruv mexanizmlarini shakllantirishda davlat-xususiy sheriklikning yangi modellarini tatbiq etish, xizmatlar diversifikatsiyasini kuchaytirish va turizm infratuzilmasining ekologik moslashuvchanligini ta'minlash vaziyat talabi bo'lib qolmoqda.

O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish jarayonida tarmoqlar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik va sinergetik imkoniyatlardan samarali foydalangan holda boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilanmoqda. Bu borada turizm tarmoqlarini rivojlantirishning ilmiy asoslangan yondashuvlarini tadqiq qilish, turizm sinergetik rivojlanish mezonlari va ko'rsatkichlarini aniqlash, tarmoqlar o'rtasidagi iqtisodiy va tashkiliy hamkorlik omillarini guruhlash, turizm tarmoqlari salohiyatidan samarali foydalanish va boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish, shuningdek, turizm industriyasida sinergetik ta'sir samaradorligini baholash kabi tadqiqotlar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Yangi O'zbekistonni barpo etish sharoitida turizm tarmoqlarini sinergetik rivojlantirish orqali hududlar turistik-iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish, tarmoqlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni kuchaytirish va boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Turizm sohasida raqobatbardoshlikni ta'minlash, turizm xizmatlari sifatini oshirish, ichki va tashqi turizmni jadal rivojlantirish yo'nalishlarida keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu vazifalarni samarali bajarishda turizm sohalari faoliyatida sinergetik imkoniyatlarni aniqlash va ulardan foydalanish, tarmoqlar kesimida resurslar taqsimotini takomillashtirish, boshqaruv mexanizmlarini hududiy va mavsumiy xususiyatlarni hisobga olgan holda rivojlantirish hamda turizm industriyasida sinergetik ta'sir samaradorligini baholash kabi ilmiy tadqiqotlar alohida ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 12-yanvardagi PF-9-son «Respublikaga xorijiy turistlar oqimini keskin oshirish hamda ichki turizmni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida», 2024-yil 12-yanvardagi PF-20-son «O'zbekiston Respublikasida to'siqsiz turizm infratuzilmasini rivojlantirish va uni